

Kjak

Heri Mohr

Umsiting av lógum og um bidding –

Í Sosialinum nr. 137 (25.11) hevur Uni Arge áhugaverda grein, ið hann kallar *Heimastýrið søplar pengar burtur*. Í greinini er hópur av roknskapartølum, sum hann hegnisliga brúkar til at lýsa gongdina hjá landskassanum frá 1998 til 2011.

Niðurstøðan av hesum mongu upphæddum, sum ætlandi eru fingnar úr landskassans ársroknskapum, er ikki ein, men fleiri:

* Ein grundleggjandi spurningur er, um meining er í at rinda einum heimastýri skatt, tá politikararnir fara so illa við teimum skatta- og avgjaldskránum, teir fáa at umsita.

* Tað eydnaðist at stýra landskassanum við einum nýggjum sjálvbjargnisanda í 1998-2003.

* At lógasett ríkiskassafigging til heilsuverkið og almannaverkið varð skerd, samstundis sum skúlaverkið varð yvirtikið uttan at útvega neyðuga figging, hevði als einki at siga, tí trivaligt milliðaavlop var í landskassanum.

* Tað er »vanvirðilig ábyrgdarflýggjan,« nú nýggja landsstýrið roynir at fáa galdandi lógaseting og sáttmálaskipan viðvíkjandi figgingini av heilsuverkinum og almannaverkinum aftur í eina forsvarliga legu.

* Vanstýring og áhaldandi manipulation um ávirkanina av blokkminkingini í 2001 settu okkum í ta støðu, vit nú eru í. (Tað var annars í 2002, at blokkminkingin fór fram/HM).

* Fólk í Føroyum hava trúðliga fyllt landskassan við skatti og avgjöldum seinastu 12-13 árin. (Hava vit ikki altíð galdið landskassanum skatt og avgjöld? HM).

* At skattgjaldarin nú er vitni til, at politikarar fara akandi og biddandi á knøðunum til Danmarkar at fáa figgjargliga fyrigeving fyrir egnar syndir. (Hvørjar syndir? HM).

* O.s.fr.

Í greinini hjá UA fáa vit at vita, hvussu tað eydnaðist at stýra landskassanum síðani 1998, tá ið sjálvbjargnisandin gjørdi vart við seg. Í hansara frálíku talvu lesa vit samandrættir av landskassans inntøkum og útreiðslum í 14 ár. Talvan er ein rekapitulatió av roknskapartølum, men tíverri við ongum upplýsingum, ið kunnu hava almennan áhuga. Eingin skal tó ivast í, at í **1998-2003**, tá ið »sjálvbjargnisandin av álvara kyknaði aftur í Føroyum,« hendi mangt og hvat.

Vit kunnu tríva í rúgvuna:

* Landskassin fekk 146 milliónir úr ríkiskassanum. Hetta var landskassans partur av avlopi danska tjóðarbankans sambært lóg.

* Blokkstuðulin vaks við 96 milliónum (1998-2001) samsvarandi galdandi avtalu millum ríkisstjórnina og landsstýrið við støði í galdandi lógum.

* Í 1998 fekk landsstýrið Fíggjargrunnin, Realkreditin og Framtaksgrunnin til ognar. Gloymdu vit at takka ríkisstjórnini fyrir hesar stórfingnu milliardagávur?

* Við yvirtøku av skúlaverkinum og almennari forsorg 1. januar 2002 minkaði blokkstuðulin við 366 milliónum. Samstundis við yvirtøkuni gav landsstýrið ríkisstjórnini boð um halda uppat við teimum árligu regulerungunum (prístal v.m.) av restblokkinum í 5 ár. Hendan niðurbindingin er ongantið loyst úr hafti. Hví figgingin til heilsuverkið og almannaverkið skuldi verða niðurbundin nú í 10 ár, er trupult at skilja hjá vanligum fólki.

* Landsstýrið brúkti í 1999 og 2000 nógvan pening til bókur og annað skrivað tilfar við adressu til lögtingsveljararnar. Tað nógva av hesum var villleiðandi, ósatt og indoktrinering. Í propagandaritinum *Frá heimastýri til fullveldi*

2000, síða 26, er tilskilað, at »í ár 2000 verður minni enn ein triðingur av tí danska stuðulinum brúktur í samfelagnum, restin fer til samansparing, sum skal nýtast, um búskapurin verður fyrir afturgongd. Hetta vóru seinastu orðini í ritinum, sum varð potað í hvørt heim í Føroyum.

Ikki eitt klovið oyra av blokkinum varð sett av til samansparing. Lógirnar og avtalur til blokkin markera greitt, hvat blokkurin er ætlaður til. Í 2001 avgjórði landsstýrið, at ein triðingur av blokkinum skuldi tveitast á bláman.

* Í 1998-2003 vuku landskassans **lønarútreiðslur við 73%**, meðan landskassans inntøkur (blokkurin íroknaður) í sama tíðarskeiði vuku við **24%**.

* Í 2003 hevði landskassin 656 milliónir minni í tøkum

peningi enn í 2002.

* Í sjálvbjargnisanda skeiðnum 1998-2003 fekk landskassin 5,239 milliardir úr ríkiskassanum.

* Gomul fólk, við rímiliga góðum minni, vilja halda, at hetta var triði »sjálvbjargnisandin« av trimum. Tann fyrsti var í 1943-1952, tann næsti var í 1985-1992, og triði var so í 1998-2003.

Við óhugnaligum paukuduni hoyrast nú ljóð frá eini fjórðu, sjálgjörðari armóðstíð við milliarda landskassaskuld uppstaðin av tí almenna figgjarpolitikkinum í 2001-2003.

* Halda vit okkum til tað frálíka roknskaparyvirlitið hjá Una Arge, síggja vit, at í árunum 2004-2011 hevði landskassin 2,4 milliardir í rakstrarhallum ella umleið tað sama, sum niðurskurðurin av blokkinum kostaði landskassanum í sama tíðarskeiði.

Hetta er lítla-tabell við risatølum.

Um blokkin er at siga, at hann avloysti refusið skipanina í tveimum stigum: fyrst 1. januar 1988 og so 1. januar 1995, tá ið ein stórir meiriluti í lögtinginum (25-0) samtykti, at so skuldi vera. Hví hendan 23 og 16 ára gamla skipanin nú verður gjørd til bidding úr ríkiskassanum, er trupult hjá vanligum fólki at skilja.

At stempla ein meiriluta av lögtinginum at ganga biddaragongd, nú samráðingar eru um at fáa figgingina til heilsuverkið og almannaverkið aftur á beint, er langt úti. Sum longu sagt niðurbant landsstýrið figgingina úr ríkiskassanum til tey ikki yvirtiknu »bleytu virðini« 1. januar 2002. Fíggingin er framvegis niðurbundin.

Sjúkrakassarnir í Føroyum vórðu niðurlagdir 1. januar 2010, og í teirra stað kom ein nýggjur almennur stovnur, Heilsutrygd. Í blokkinum eru einar 17 milliónir (ella meira?) oyramerktar til sjúkrakassarnar. Nú teir eru farnir í søguna, er nærliggjandi at spyrja, um ríkiskassans stuðul er strikaður og blokkurin lækkaður samsvarandi, ella um ríkisstjórnin hevur samtykt at flyta stuðulin til figging av Heilsutrygd?

Í bókini *Endurminningar* (kom út fyrir nøkrum vikum síðani) er greitt frá, hvussu inferno við ruðuleika í fyrisitingini tók seg upp í Tinganesi mitt í 80-unum við sera álvarsligum avleiðingum.

Orrustina í Tinganesi 2003 um eina stongda hurð, sum koppaði samgonguna, gloyma fólk ikki. Mundi tað ikki heldur vera samgonguskjalið við yvirtøku av serforsorg við 117 milliónum, sum gav løgmanni kaldar føtur – og ikki tann stongda hurðin? Men láturligt og grátuligt var tað.

Politisk sjúka hevur vanliga drúgva inkubatióntíð, áðrenn sjúkraeyðkennini koma til sjóndar. Fleiri ár. Eftir øllum at døma skal sjúkingurin (landskassin) nú loksins leggjast undir skurð uttan bedøvils. Tað verður pinufult við hættisligum skurðtøkum og ásýniligum avleiðingum.

At kalla fólk biddara er ærumeiðandi. Landsstýrið, sum í hesum døgum stríðist fyrir at fáa figgingina til almannaverkið og heilsuverkið aftur í ta við lóg tryggjaðu legu, verður í skrift og talu lagt undir bidding. Hetta heiti, biddari, rámar alt Føroya fólk. Tessvegna stinga nakrir viðkomandi spurningar seg upp:

* Er tað bidding, at eftirsitandi hjá føroyskum sjómonnum, sum lótu lív í vandasiglingini 1940-1945, fingur og fáa framhaldandi krígpensión úr ríkiskassanum?

* Er tað bidding, at føroyingar, innistongdir í Danmark í 1940-1945, fingur lán og aðra hjálp úr ríkiskassanum, og at hetta (lánini) gjørdist stovnsfæ hjá Dansk-færøsk Kulturfond 1951? Í bókini *Føroyar 1 og 2* frá 1958 er tilskilað: »Hevði ikki Dansk-færøsk Kulturfond verið so stórtøkið, hevði ikki borið til at givið út hetta verk.«

* Er tað bidding, at øll landskassans lán – 5,5 milliardir – upptikin í fremmandum londum, vórðu umskipað í 1998 til lán úr ríkiskassanum, til tess at bjarga okkum undan óloysiligum uppgávum og eyðmýking á altjóða peningamarknaðinum, samstundis sum ríkiskassin strikaði 900 milliónir av skuldini og gjórði eina hálva millión rentu- og avdráttarfría? Var hetta ikki ein hjálpanði bróðurhond, tá ið harðast leikaði á? Gloymdu vit at takka fyrir hjálpina? *Tak er kun et fattigt ord...*

* Er tað bidding, at ríkiskassin figgjar helvtina av almennum pensiónum í Føroyum?